HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ס

א) גיטין נג. נד: מנחות מט., ב) [נ"ל ותני עלה כך איתא במנחות מט.], ג) [קדושין מג: וש"נ], ד) זבחים יב: כריתות ז. סנהדרין מז. [הוריות יא.], ה) [פסחים פט. גיטין כה.], ו) פסחים פט. גיטין כה., ז) [נ"ל אותו],

תורה אור השלם

1. זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצֹרָע בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן: ויקרא יד ב

2. וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמָיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יֵחָשֵׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא: ויקרא ז יח

3. דַּבְּרוּ אֶל כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בֶּעָשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׂה לְבֵית אָבֹת שֶׂה לַבָּיִת: שמות יב ג

פירוש הרא"ש

לזרוק עליו מדם חטאתו ודם אשמו. האי דלא פריך ליה מחטאות ואשמות דמתניתין משום דתני ליה גבי קיני זבין וזבות הוה ידע דמשני ליה דאיירי במחוסרי כפרה אבל ברייתא הוה סלקא דעתך דאיירי בכל חטאות ואשמות: הכהנים שפגלו. שחשבו באחת מארבע עבודות לאוכלו או להקריבו חוץ לזמנו או חוץ למקומו ותני על השוגגין פטורים אלא שפגולן פגול אלמא דהוי פיגול גמור מדאורייתא אבל ממתני׳ המ"ל דהוי פיגול דרבנן: אי אמרת בשלמא שלוחי דשמיא נינהו היינו דקתני שפגולן פגול. שהרי הפקיעה התורה קרבנו מרשות בעלים ונתנו לכהן מדלא בעינן דעת בעלים: אמאי פגולן פגול. הא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואי משום דעשאו שליח לימא לתקוני שדרתיך כו׳: המקריב ז) לו לא יחשב לו מ"מ. ודרשינן בזבחים (דף כט:) קרי ביה לא יחשב אלמא מחשבת המקריב הויא מחשבה לפסול אע"ג דלאו דידיה הוא: אלא מעתה יביא אדם חטאת חלב על חבירו. דכיון דילפת אפשר משאי אפשר א"כ בחטאת חלב נמי ליליף ויביא חטאת חלב על חבירו ומשני בעל אשתו שוטה נמי אי אפשר להביא חטאת דכיון דלאו בר דעת היא לאו לאיתויי חטאת היא דאף פיקח שהפריש קרבן ונשתטה נפסל הקרבן ואין הבעל מקריב עליה אלא כשהיא מחוסרת כפרה להתירה בקדשים: שכן אדם מביא על בניו ובנותיו הקטנים. אע"פ שהן צריכין פסח כדכתיב שה לבית אבות ואין להם דעת להמנות ופסח אינו נאכל אלא למנוייו אלא שהמנאת אביהם בלא דעתם הויא המנאה וה"ה ימנה חבירו על פסחו בלא דעתו: שה לבית לאו דאורייתא. הלכך לא ילפינן מהכא דגדול שהוא מחויב מן התורה שיוכל אחר למנותו בלא דעתו: על בשרא קאי ומזכה להו. הא תנן נמנין ומושכין את ידיהם עד שישחט דכתיב ואם ימעט הבית מהיות משה מהוית של שה יכולין להתמעט ולהתרבות עליו ולא אחר שנשחט: בנות זריזות ובנים שפלים. ולא קתני בנות זוכות ובנים אין זוכין:

רש"י

אם היה כהן. המדיר: **יזרוק עליו דם חטאתו ודם אשמו.** קתני סתם דמשמע כל חטאות ואשמות ואע"ג דלא מחוסרי כפרה נינהו: **לא** לעולם שלוחי דידן נינהו ומאי דם חטאתו ודם אשמו דקתני חטאתו של מצורע כו׳ דהיינו מחוסרי כפרה וכו׳ וה"ה לגדול: **מזידין חייבין.** לשלם קרבן לבעלים: **לתקוני שויתיך.** שליח ולא לעוותי: **אמרי.** לעולם שלוחי דידן נינהו ולהכי פיגולו פיגול: **לא יחשב לו.** פיגול יהיה מכל מקום: **אלא מעתה.** יביא אדם אפי׳ חטאת חלב על חבירו שכן מביא קרבן על אשתו שוטה דמשמע כל קרבנות שהיא חייבת אפי׳ אם אכלה חלב: ומתרץ (ב) רבי יוחנן **אשתו שוטה היכי דמי.** שהשתא מחויבת קרבן אי דאכלה כו׳: **פסול.** הקרבן דהואיל ונדחה כשנשתטית דלאו בת קרבן היא ידחה התם נמי גבי אשה הואיל ונדחית בשעת אכילה נדחית מהכל ואין אדם מביא קרבן חלב על אשתו שוטה. וליכא למירמא מהכא וכי קאמינא דלר׳ יהודה הא דמביא קרבן על אשתו שוטה כגון זבה או יולדת או מצורעת: וקפריך תו **יביא אדם כו׳.** אלמה אמר ר׳ אלעזר הפריש פסח על חבירו שלא מדעתו כו׳: **אמר רבי זירא שה לבית אבות.** דמשמע אדם מביא פסח ושוחט על בניו ועל בנותיו הקטנים: **לאו דאורייתא הוא.** (ג) להכי הפריש פסח על חבירו לא עשה ולא כלום: **וממאי.** דלאו דאורייתא הוא מדתנן וכו׳: **ואי אמרת שה לבית אבות.** דאדם שוחט על בניו הקטנים דאורייתא: **על בישרא קאי ומזכי להו.** כלומר היאך יכול זה לזכות את אחיו מאחר שנשחט והא תנן (פסחים פט.) נמנין ומושכין ידיהן עד שישחט אלא אזמוני להו לאחר שחיטה לאו דאורייתא והך משנה משמע דבבניו קטנים מיירי: **אלא.** הואיל ולאו דאורייתא הוא למה ליה לאבוהון למימר הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם לירושלים כדי לזרזן במצות: **תניא נמי הכי.** כדי לזרזן קאמר מדקאמר בנים שפלים ולא קאמר ובנים לא יצאו ידי חובתן מכלל דלא מחייבי מדאורייתא אלא לזרזן קאמר:

כיון

גמרא

מתיב רב שימי בר אבא אם היה כהן יזרוק עליו דם חטאתו ודם אשמו דם חטאתו של מצורע ודם אשמו של מצורע דכתיב [1]זאת תהיה תורת המצורע [א]בין גדול ובין קטן תנן (א) [ב]הכהנים שפיגלו במקדש מזידין חייבין [ג]הא שוגגין פטורין (ב)אלא שפיגולן פיגול אי אמרת בשלמא שלוחי דשמיא הוו היינו שפיגולן פיגול אלא אי אמרת שלוחי דידן הוו אמאי פיגולן פיגול לימא ליה שליחא שויתיך (ג)לתקוני ולא לעוותי אמרי שאני גבי פיגול דאמר קרא [2]לא יחשב לו מכל מקום: גופא א"ר יוחנן הכל צריכין דעת חוץ ממחוסר כפרה שהרי אדם מביא קרבן על בניו ועל בנותיו הקטנים אלא מעתה יביא אדם חטאת חלב על חבירו °שכן אדם מביא על אשתו שוטה כר׳ יהודה אלמה א"ר אלעזר [ד]הפריש חטאת חלב על חבירו לא עשה כלום אשתו שוטה היכי דמי אי דאכלה כשהיא שוטה לאו בת קרבן היא ואי דאכלה כשהיא פקחת ונשתטית הא (ד)א"ר ירמיה אמר ר׳ אבהו אמר רבי יוחנן [ה]אכל חלב והפריש קרבן ונשתטה וחזר ונשתפה פסול הואיל ונדחה ידחה אלא מעתה יביא אדם פסח על חבירו שכן אדם מביא על בניו ועל בנותיו הקטנים אלמה אמר ר׳ אלעזר [ו]הפריש פסח על חבירו לא עשה כלום אמר רבי זירא [3]שה לבית אבות לאו דאורייתא וממאי מדתנן (ה)האומר לבניו הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים כיון שהכנים ראשו ורובו זכה בחלקו ומזכה את אחיו עמו ואי אמרת שה לבית (א) דאורייתא על בישרא קאי ומזכי להו אלא למה להו דאמר להון אבוהון כדי לזרזן במצות (ו)תניא נמי הכי מעשה היה וקדמו בנות לבנים ונמצאו בנות זריזות ובנים שפלים: ותורם את תרומותיו כו׳:

איבעיא

ר"ן

אם היה כהן זורק עליו דם חטאתו ואשמו. איכא מאן דאמר דמדאותיב רב שימי בר אבא מברייתא ולא אותיב ממתני׳ ש"מ דלא גרס במתניתין חטאות ואשמות. ואי מהא לא איריא דהאי דלא אותיב ליה ממתני׳ משום דכיון דתנא להו בהדי קיני זבין ממילא מוכח דחטאות ואשמות דמצורע קאמר אבל מתניתא דתני סתמא זורק דם חטאתו ואשמו משמע ליה דבכל חטאות קאמר ואפי׳ הכי שני ליה דדם חטאתו ואשמו של מצורע קאמר: **תנן הכהנים שפגלו במקדש וכו׳ אא"ב שלוחי דשמיא נינהו היינו שפגולן פגול.** דרחמנא שוינהו שלוחי לכל מילי: **אלא א"א שלוחי דידן נינהו אמאי פגולן פגול.** שוגג הוא [דקשה] ליה בשלמא במזיד נהי דשלוחי דידן נינהו פיגולן פיגול דכיון שמפגל במזיד אינו עושה שליחותו אלא אדעתא דנפשיה קעביד וקי"ל בפ"ב דחולין (דף מ.) דאדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי מעשה אבל בשוגג אי שלוחי דידן נינהו אמאי פיגולן פיגול דהא כיון דשוגג הוא לאו אדעתא דנפשיה קעביד שמתכוין הוא לעשות שליחותו ולימא שליח שויתיך לתקוני ולא לעוותי. ודחי׳ שאני גבי פגול דאמר קרא וכו׳ הלכך בעיין הכא לא איפשיטא ומיהו נהי דהכא לא איפשיטא לה מההיא דפ"ק דקידושין מוכח דשלוחי שמיא נינהו וכמו שכתבתי למעלה: **גופא א"ר יוחנן הכל צריכין דעת וכו׳.** הקשו בתוס׳ התנן ומייתי לה בפרק האיש מקדש (קדושין נה.) בהמה שנמצאת מירושלים למגדל עדר זכרים לעולות כלומר ויקרבו אלמא אין צריכין דעת ותירצו דהתם שאני דכיון שנאבד דעת בעלים הוא שכל כהן שירצה להקריב יקריב: **אלא מעתה יביא אדם חטאת חלב על חבירו אלמה אמר רבי אלעזר וכו׳ לא עשה ולא כלום.** משום דאין דנין אפשר משאי אפשר: **אשתו שוטה היכי דמי.** כלומר לעולם בכי הא דנין אלא למאי דאמר לר׳ יהודה דאדם מביא על אשתו שוטה לא חטאת חלב קאמר אלא קרבן יולדת דחטאת חלב אי אפשר דהיכי דמי וכו׳ וכיון שהיא פטורה אי אפשר שיביא בעלה עליה:

אלא מעתה יביא אדם פסח על חבירו. לדידך דדנית אפשר משאי אפשר: **לא עשה כלום.** שצריך שימנה עמהם מדעתו: **א"ר זירא שה לבית אבות לאו דאורייתא.** לעולם בכי האי דנין ומיהו מפסח לא מצי למידק דשה לבית אבות לאו דאורייתא דמן התורה אין הקטנים צריכין להמנות בשה עם בני חבורה אלא אוכלין ממנו אף על פי שלא נמנו עליו דאף על גב דאין פסח נאכל אלא למנוייו ה"מ בראויין להמנות אבל קטנים דלאו בני הכי לית לן בה: **הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים.** אמר לבניו הריני עולה לירושלים ולאחר שאהיה שם אשחוט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון: **על בשרא קאי.** כשעלה זה כבר נשחט ואם כן היאך נמנה עליו והכתיב מהיות משה [שמות יב] ודרשינן מחיותא דשה (פסחים פט.): **ומזכי להון.** בתמיה. היאך האב מזכה לאחד מבניו אחר שחיטה. א"נ האי ומזכה להם אההוא בן שעולה ראשון קאי היאך מזכה לאחיו דבשלמא איהו זכי דאיכא למימר כיון שעלה ראשון הוברר שכשנשחט הפסח עליו נשחט אבל היאך מזכה לאחיו והכי מוכח סוגיין דפרק כל הגט (גיטין דף כה.): **כדי לזרזן.** שיהיו רגילין להזדרז במצות: **ונמצאו בנות זריזות.** ולא קתני בנות זכו אלמא לא נתכוין אלא לזרז בלבד:

איבעיא

עין משפט נר מצוה

כ א מיי׳ פ"ט מהלכות טומאת צרעת הלכ׳ א:

כא ב ג מיי׳ פ"ז מהל׳ חובל ומזיק הלכ׳ ד:

כב ד מיי׳ פט"ו מהל׳ פסולי המוקדשין הלכ׳ ז (ופ"ג מהל׳ שגגות הלכה ג):

כג ה מיי׳ פ"ג מהל׳ שגגות הלכה ח [ופסק שחוזר ונראה ע"ש בכ"מ]:

כד ו מיי׳ פ"ג מהל׳ קרבן פסח הלכה ח וע"ש:

הגהות הב"ח

(א) גמ׳ שה לבית אבות דאורייתא על בישרא קאי ומזכי. נ"ב ול"ע דהרי בגיטין פ׳ כל הגט דף כ"ה מוקמינן ליה משום קושיא זו דאיירי שכבר אימנה עליהם מעיקרא ודלמא לעולם דאורייתא היא ול"ע מצאתי קושיא זו בתוס׳ דפסחים דף פ"ט ד"ה אלא: (ב) רש"י ד"ה ומתרץ אשתו שוטה לר׳ יוחנן היכי דמי: (ג) ד"ה לאו דאורייתא ולהכי:

גליון הש"ס

גמ׳ שכן אדם מביא על אשתו שוטה כר"י. קשה לי הא מה דאמרינן לעיל גבי יולדת שכן מביא על אשתו כר"י היינו כיון דחיובי קרבן דאשה על בעלה מוקמי לקרא דזאת תורת היולדת לרבות אשתו שוטה וכמ"ש הר"ן שם אבל בחלב דלא כתיב תורת ליכא רבויא ובאמת אין מביא על אשתו שוטה כיון דצריך דעת וצלע"ג:

תוספות

אם היה כהן. אותו המדיר ממנו זורק חטאתו ואשמו דמשמע ליה דמיירי בחטאת חלב ודם אלמא שלוחי דרחמנא נינהו וה"ה דמצי לאותובי ממתני׳ חטאות ואשמות: **אמאי פיגולו פיגול** לימא לתיקוני שדרתיך ולא לעוותי: **אלמה אמר ר׳ אלעזר הפריש חטאת חלב וכו׳.** תימה מדרבי יוחנן גופיה תיקשי דהכל צריכין דעת ול"ע וי"ל דמצינן למימר דר׳ יוחנן מיירי בכהן המקריב שצריך דעת בעלים: **שוטה לאו בת קרבן היא.** והא דאמר לעיל זאת תורת היולדת בין פיקחת בין שוטה מיהו איהו לא מצי מייתי: **יביא אדם פסח על חבירו שכן אדם מביא קרבן על בניו כשהן קטנים וכו׳ אמר רבי זירא שה לבית לאו דאורייתא הוא.** כלומר דקטנים אינם צריכים למנות דאם אוכלין מן הפסח לא הוי כנאכל שלא למנוייו דלא אסר רחמנא אלא להנהו דאיתנהו במצות תכוסו אבל אותם דלא שייך בהו לא מיירי מידי דהוה אנשים דרשות הן שאע"פ שאין חייבות בפסח מותרות לאכול ממנו ואינו נקרא שלא למנוייו וכן בקטנים: **על בישרא קאי ומזכה להון.** בתמיה כלומר לאחר שחיטה יכול להמנותם והא תנן (פסחים דף פט.) מושכין ידיהן עד שישחטו אבל לאחר שחיטה לא אלמא דהמנאת קטנים לאו דאורייתא ובניו דקטנים מיירי: **בקטנים** למה לי למימר להו. כיון דלא המנוס לזרזן:

מוסף רש"י

הכהנים שפיגלו במקדש. קרבנות ששחטום וזרקום לאכול מהם חוץ לזמנם ולא הורצו לבעלים, **מזידין.** שידעו שפסולים בכך, **חייבין.** לשלם דמיהם לבעלים, שהרי צריכין להביא אחרים, ואי נמי נדבה היא, קשה בעיניו שלא הקריב קרבנו, שהרי להביא דורון היה מבקש (גיטין נג.) חייבין לשלם לבעלים דמי קרבן (מנחות מט.). **שפיגולן פיגול.** בשוגגין ואין צריך לומר במזידין (שם). **ונשתטה.** נלחה, דבעינן דעת, במסכת ערכין בפרק משקלי עלי (זבחים יב:). **וחזר ונשתפה.** שקט משעמומו, כמו (ישעיה יג) על הר נשפה, דמתרגם על טורא שליא (זבחים שם). **על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים.** יהא נמנה עליו, ואני מקנה לו חלקו בשעת שחיטה (גיטין כה.) משמע שאינו ממנה עליו אלא הראשון (פסחים פט.). **כיון שהכניס ראשו ורובו לאחר שחיטה, זכה בחלקו.** דאמרינן יש ברירה דבשעת שחיטה היה זה ראוי לכך ונשחט פסח זה עליו, **ומזכה את אחיו עמו.** לימנות בחלקו (גיטין כה.). **כדי לזרזן במצות.** אביהן המנה את כולן עליו משעת שחיטה, והא דקאמר על מי שיעלה ראשון, לזרזינהו אתא, כלומר נראה איזה הוא ראשון ולא הודיעם מה בלבו (שם) וכדי לזרזן קאמר, שיזדרזו כל אחד להיות ראשון ויהיה הוא ראש לאחיו שיזכו על ידו וכך הודיעם (פסחים פט.). **תניא נמי הכי.** דמשום זריזות נקט (שם) דלא נתכוין אלא לזרזן ומיהו כולהו אמניינהו (גיטין כה.). **ובנים שפלים.** ולא קתני ונמצאו בנות זוכות בפסח ובנים לא זכו (שם).